

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ**

Сучасність вимагає значних змін процесу професійної підготовки офіцерських кадрів. Одним із завдань такої підготовки, на нашу думку, має бути формування психолого-педагогічної компетентності. Це зумовлено новими завданнями реалізації кадрової політики, пов'язаними з переходом Збройних Сил (ЗС) України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, а також необхідністю загального підвищення в цілому освітньо-кваліфікаційних вимог до військових фахівців.

Дослідження формування психолого-педагогічної компетентності військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки належить до прикладних досліджень, у процесі яких здійснюється повний цикл пізнання від проблемних ситуацій, які виокремлені безпосередньо у практиці (проблеми професійної освіти офіцерів), через абстрагування у дослідженні (виокремлення компонентів психолого-педагогічної компетентності у слухачів вищого військового навчального закладу), і повернення до практичної діяльності, тобто до впровадження результатів дослідження в професійну підготовку офіцерів механізованих і танкових військ.

Початковим етапом є визначення сутності психолого-педагогічної компетентності.

Аналіз досліджень дає можливість стверджувати, що психолого-педагогічна компетентність передбачає комплексну властивість особистості, що складається з «поінформованості в спеціальній, методичній та психологічній областях...» [6, с. 89], – здатність військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки вирішувати психолого-педагогічні, методичні та виховні завдання. Підґрунтям психолого-педагогічної компетентності є педагогічні здібності, під якими розуміють «...комплекс психічних властивостей та якостей особистості, які є умовою досягнення високих результатів у навчанні та вихованні» [1, с. 223-224].

У військовій педагогічній літературі наразі ще не склалося єдиного підходу до процесу формування психолого-педагогічної компетентності, трактування її основних понять, складових. Розробка процесу формування психолого-педагогічної компетентності військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки має частковий характер, їй ще не притаманна усвідомленість власної стратегії і тактики, не розроблена методологія і методика.

У нашому дослідженні зроблено припущення, що під психолого-педагогічною компетентністю військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки вважається система психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, оволодіння якими дозволить забезпечити виконання двоєдиних цілей командира: по-перше, забезпечення високого морально-психологічного стану особового складу, по-друге, саморозвиток офіцера.

Експериментальною базою дослідження став Національний університет оборони України. Дослідницько-експериментальна робота включає в себе такі етапи:

- теоретико-методологічний аналіз завдань формування психолого педагогічної компетентності військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки;
- проведення емпіричного дослідження: констатувальний та формувальний експерименти.

В основі дослідницької роботи проведення серії порівняльних педагогічних експериментів. У дослідженні взяло участь 9 офіцерів і 38 слухачів командно-штабного інституту застосування військ (сил) за спеціальністю 8.140101 «Бойове застосування та управління діями підрозділів (частин, з'єднань) Сухопутних військ», спеціалізацією «Бойове застосування та управління діями військових частин механізованих та танкових військ».

Результати досліджень констатують, що сучасний стан психолого-педагогічної компетентності військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки ще не повною

мірою відповідає сучасним вимогам модернізації ЗС України. Зовнішніми причинами цього є низький рівень професійної освіти в державі взагалі, недоліки в організації навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ), зокрема, та відсутність у програмі підготовки курсантів тематики навчання, що цілеспрямовано впливала на формування психолого-педагогічної компетентності.

Констатувальний експеримент включає такі етапи:

- визначення чистоти експерименту;
- визначення сучасного стану сформованості психолого-педагогічної компетентності;
- розробка гіпотези дослідження.

Гіпотеза дослідження визначається припущенням того, що професійна компетентність військових фахівців оперативного-тактичного рівня підготовки ЗС України підвищується за умови цілеспрямованого формування психолого-педагогічної компетентності на основі науково обґрунтованої особистісно орієнтованої технології. Результативність функціонування цієї технології залежить від:

- визначення таксономії її цілей;
- опису моделі психолого-педагогічної компетентності військового фахівця оперативного-тактичного рівня підготовки;
- організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу, врахування їхніх індивідуальних особливостей, професійного досвіду.

Технологія формування психолого-педагогічної компетентності у воєнній сфері – це теоретично обґрунтовані навчально-виховні системи, метою функціонування яких є досягнення певного рівня психолого-педагогічної підготовленості слухачів, який достатній для їхньої подальшої професійної діяльності. Серед моделей професійної підготовки, що застосовуються в навчальному закладі, провідною має бути модель такого комплексного виду діяльності слухача, науково-педагогічного працівника з формування психолого-педагогічної компетентності, від якого на практиці значно підвищується її ефективність.

Модель формування психолого-педагогічної компетентності тотожна моделі військового виховання. В. Ягупов [2] наголошує, що основними складовими моделі військового виховання мають бути: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, процесуальний, контрольний-регулювальний, оцінно-результативний, суб'єктно-суб'єктний компоненти.

Особистісно орієнтована технологія формування психолого-педагогічної компетентності включає наступні компоненти:

- змістовний компонент визначає необхідні навчальні елементи формування психолого-педагогічної компетентності (модулі, розділи);
- компонент цілепокладання – визначає таксономію цілей, класифікує їх на системні предметні, модульні і цілі конкретного заняття;
- модель професійної підготовки – визначає варіативність професійної підготовки: проблемні ситуації, дискусії, ділові ігри, мікрвикладання;
- організаційний компонент – визначає логіку організації педагогічної взаємодії зі слухачем на рівні суб'єкт-суб'єктних відношень;
- діагностичний компонент – визначає процедуру контролю та виміру якості сформованості психолого-педагогічної компетентності;
- мотиваційний компонент діяльності педагога і слухача ґрунтується на реалізації їх особистісних функцій у цьому процесі (вільний вибір, креативність, змагальність, професійний сенс).

Проведене пілотажне дослідження, метою якого було визначення критеріїв сформованості психолого-педагогічної компетентності, визначених у таблиці 1.

Методи дослідження:

- метод індивідуальної експертної оцінки;
- метод аналізу документів;
- консультаційні бесіди зі слухачами про мету психолого-педагогічної компетентності бесіди, проведені командним складом та науково-педагогічними працівниками ВВНЗ;

– метод порівняльної орієнтації: метод, в основі якого порівняльний аналіз досвіду професійної підготовки слухача і використаних шляхів досягнення оптимальної реалізації функцій: моментів професійного становлення, якісних і кількісних характеристик складових психолого-педагогічної компетентності, минулого досвіду;

– метод опосередкованого втручання в процес досягнення мети, головним завданням якого є забезпечення слухача інформацією про можливі шляхи більш ефективного й оптимального досягнення мети – створення ситуацій, опосередкованих у діяльності і спрямованих на досягнення мети;

– соціально-психологічні тренінги (комунікативного, міжособистісного та ділового спілкувань);

– метод поетапного аналізу сформованості рівня психолого-педагогічної компетентності слухача;

– метод аналізу складових досягнутого результату, який реалізується з урахуванням кількісних складових результату, визначення «сприятливого поля», досягнення «проблемного поля», досягнення складових мети, що викликають у слухача труднощі в реалізації;

– метод спостереження.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості психолого-педагогічної компетентності військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки

Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	сформованість потреб до психолого-педагогічної діяльності; ініціативність готовність до дій; принциповість; чесність.
Інтегративний	здатність до накопичення, поновлення і творчого застосування психолого-педагогічного досвіду; здатність до лідерства; здатність до формулювання власної думки (усно, письмово), здатність до переговорів; здатність до самооцінки.
Особистісний	співробітництво; відповідальність; оперативність мислення; працездатність та витривалість; авторитетність; самостійність.
Когнітивний	психолого-педагогічні знання; психолого-педагогічні навички та вмінь; стиль.

Завершальним етапом дослідження є формувальний експеримент, метою якого є формування психолого-педагогічної компетентності слухачів засобами особистісно-орієнтованої технології.

Завдання формувального етапу педагогічного експерименту:

1. Виявити складові психолого-педагогічної компетентності, що сприяють формуванню у вищому військовому навчальному закладі у військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки професійної компетентності.

2. Здійснити дослідно-експериментальну перевірку в навчально-виховному процесі вищого військового навчального закладу ефективності особистісно орієнтованої технології формування психолого-педагогічної компетентності.

Формувальний експеримент складався із низки послідовних фаз:

– вибір контрольних та експериментальних груп, діагностування вихідного рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності в слухачів контрольних та експериментальної груп;

– попереднє діагностування рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності під час навчально-виховного процесу на основі використання педагогічних методів;

– контрольне діагностування слухачів у процесі виконання комплексних творчих робіт, оцінки результатів стажування, захисту магістерських робіт.

На попередній фазі проведення експерименту особлива увага приділялася підбору умов його проведення. Розроблена методика дозволила всебічно врахувати всі суб'єктивні й об'єктивні фактори, забезпечила його чистоту, надійність, достовірність і валідність одержаних експериментальних даних.

Важливою умовою дослідження є визначення критеріїв оцінювання та статистичне доведення гіпотези дослідження.

Для підтвердження гіпотези дослідження планується використати методи математичної статистики, а саме: для визначення розходжень в рівні ознаки, що досліджується (рівень сформованості психолого-педагогічної компетентності) між контрольною та експериментальною групами – дисперсійним аналізом [3-5];

Таким чином, психолого-педагогічна компетентність військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки є комплексною властивістю, вищим рівнем прояву якої є педагогічна майстерність, що виявляється в ефективній організації та проведенні навчально-виховних заходів з метою створення умов для саморозвитку та самовдосконалення особистості персоналу ЗС України.

Отже, результатом упровадження методики експериментального дослідження формування психолого-педагогічної компетентності є здатність випускника ВВНЗ здійснювати діяльність на якісно новому професійному рівні та в подальшому підвищувати на основі фундаментальної психолого-педагогічної компетентності педагогічну майстерність.

Література:

1. Батышев С.Я. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. – М., 1998. – Т. 2. – 504 с.
2. Військове виховання: історія, теорія та методика : навч. посібник ; за ред. В.В. Ягупова. – К. : Graphic Design, 2002. – 560 с.
3. Воловик П.М. Застосування дисперсійного аналізу в педагогічних дослідженнях // Радянська школа. – 1976. – №6. – С. 29-37
4. Воловик П.Н. Проблемы применения методов теории вероятностей и математической статистики в педагогической теории и практике : дис. д-ра пед. наук : 13.00.01. / П.Н.Воловик. – К., 1976. – 316 с
5. Литвиновський Є.Ю. Застосування дисперсійного аналізу для оцінювання ефективності експериментальної технології навчання слухачів Національної академії оборони України // Теорія та практика управління соціальними системами : щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків : НТУ «ХП», 2003. – № 3. – С.85-93.
6. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В.Кузьмина.– М. : Высшая школа, 1989. – 167 с.

У статті розглянута методика проведення експериментального дослідження та розкрито шлях констатувального та формувального експерименту формування психолого-педагогічної компетентності військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки.

В статье рассмотрена методика проведения экспериментального исследования и раскрыт путь констатирующего и формирующего эксперимента формирования психолого-педагогической компетентности военных специалистов оперативно-тактического уровня подготовки.

The article deals the method of conducting an experimental research considers and expose a way of ascertain and forming experiments of forming psychologies and pedagogies to competency of military specialists operational tactical level preparation.